

דרשת הרב ביגמן - שבת פרשת 'תרומה - זכור'

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו, ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים. והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה - תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח."

לכאורה, לפי פשט הכתוב, חובת מחיית עמלק עניינה הוא השמדה פיזית של עמלק, ולאחר ששמואל הרג את אגג, אחרון העמלקים, אין עוד חובה המתבטאת בפסוקים. ואפילו אם היינו אומרים שגם אחר כך נשאר משהו מעמלק, אז אחרי שסנחריב הרשע בלבל את האומות, כדברי חז"ל, החובה הזו נעלמת. אם כן, תמוהה היא קריאתם של חז"ל, ובעקבותיהם מוני המצוות, לפיה גם כיום יש מצווה של מחיית עמלק.

אמנם, לקריאתם של חז"ל, בדבר התוקף של מצווה זו לדורות, יש יסוד בפסוקים בפרשיה הראשונה העוסקת בעמלק, שם מצויין: "ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר", והמלה 'דור' מייצגת את הנצחיות. על בסיס יסוד זה עלינו לחפש את המשמעות של הרעיון הנצחי, בתוך עולם מורכב שאין בו מוחלטות.

ניתן לומר שהיסוד להסבר בעייה זו טמון ביחס שבין ספרות ומציאות.

בסיפור בתורה מוצג עמלק כדמות הרשע המוחלט, והיחס אליו הוא מוחלט. כך הדבר גם במגילה - דמותו הרעה של המן מוצגת באופן קיצוני, בלי מקום לספקות. (עם זאת, המהר"ל מצליח למצוא גם אצל המן זיק של אנושיות, שכתוב עליו "ויבא המלך והמן לשתות", המסמל מודעות מסוימת מצידו לבעייתיות של מה שעומד להתרחש).

עד לפני כמה עשרות שנים ניתן היה להבחין בספרות באותה חלוקה מוחלטת בין דמויות רעות לטובות. אני זוכר את המערבונים שלפני כמה עשרות שנים בהם היה ניתן להבחין בין הקאובוי הטוב, בעל הכובע הלבן, לבין הקאובוי הרע, בעל הכובע השחור. לעומת זאת, בספרות של היום אנו מוצאים שינוי. כיום יש מורכבות בדמויות, וכל הדמויות - גם דמויות רעות - מוצגות על צדדיהן החיוביים והשליליים, ומצב זה מהווה שיקוף של המציאות בעולמנו.

על רקע זה אפשר להבין את החשיבות של מחיית עמלק כמצווה נצחית. הצבת הטוב המוחלט והרע המוחלט, ה'עמלק' מצד אחד ו'יום שכולו טוב' מצד שני, מקיימת את האפשרות של שינוי בעולם הדתי, לקראת המעשה הטוב. בעולם שבו כל דבר הוא יחסי וכל דבר הוא מורכב, מתקבל מעין 'מרק' של עמימות, שבו הרע והטוב אינם ברורים. בלי מצוות מחיית עמלק, אנו מאבדים את הבסיס לשיפוט, ולהבחנה ערכית.

דברי חז"ל על החובה הנצחית שבמחיית עמלק מורים על מציאותם של רע מוחלט בעולם ושל טוב מוחלט בעולם. בעולמנו שבו היחסיות והמורכבות מאפילים על המוחלטות, זוהי מצווה לדורות.

הצחוק של שבת זכור ושל פורים הוא למעשה שבירה של הבנאליות ונתינת משמעות לחיים. הבאה לידי כתב: ערן עסיס ואבישי בר אשר; בסיוע - איתמר קגן ואריה ברנשטיין